

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNESNI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Abdivayitova Dilrabo Abdunabi qizi
Oriental universiteti magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlarini kreditlash amaliyotidagi mavjud muammolar va ularning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish tizimining holati, kredit olish jarayonidagi asosiy to'siqlar hamda Bangladesh va O'zbekiston tajribasi qiyosiy o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, moliyaviy savodxonlikning pastligi, garov ta'minoti muammolari, axborot texnologiyalaridan yetarli foydalanilmasligi, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi va biznes-rejalarni tayyorlashdagi kamchiliklar kreditlash samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot yakunida kredit siyosatini takomillashtirish, kredit ajratish tartiblarini soddalashtirish, uzoq muddatli resurs bazasini kengaytirish, kredit loyihalari ekspertizasini kuchaytirish hamda tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Ushbu tavsiyalar tadbirkorlikni rivojlantirish, investitsion faollikni oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tijorat banklari, kreditlash, kredit siyosati, moliyaviy resurslar, biznes-reja, investitsion kreditlar, tadbirkorlik, moliyaviy savodxonlik, bank tizimi.

Аннотация. В данной статье проанализированы существующие проблемы практики кредитования субъектов малого бизнеса коммерческими банками и их влияние на экономическое развитие. В исследовании рассмотрено текущее состояние системы финансирования малого бизнеса в Узбекистане, основные препятствия, возникающие в процессе получения кредитов, а также проведено сравнительное изучение опыта Бангладеш и Узбекистана. Результаты показали, что низкий уровень финансовой грамотности, проблемы залогового обеспечения, недостаточное использование информационных технологий, ограниченный доступ к финансовым ресурсам и недостатки в подготовке бизнес-планов оказывают негативное влияние на эффективность кредитования. По итогам исследования разработаны предложения по совершенствованию кредитной политики, упрощению процедур предоставления кредитов, расширению долгосрочной ресурсной базы, усилению экспертизы кредитных проектов, а также повышению финансовой грамотности предпринимателей.

Данные рекомендации будут способствовать развитию предпринимательства, повышению инвестиционной активности и обеспечению экономического роста.

Ключевые слова: малый бизнес, коммерческие банки, кредитование, кредитная политика, финансовые ресурсы, бизнес-план, инвестиционные кредиты, предпринимательство, финансовая грамотность, банковская система.

Abstract. This article analyzes the existing problems in the practice of lending to small business entities by commercial banks and their impact on economic development. The study examines the current state of the small business financing system in Uzbekistan, the main barriers encountered in obtaining loans, and provides a comparative analysis of the experiences of Bangladesh and Uzbekistan. The findings indicate that low financial literacy, collateral-related problems, insufficient use of information technologies, limited access to financial resources, and shortcomings in business plan preparation negatively affect lending efficiency. Based on the research results, recommendations were developed to improve credit policy, simplify lending procedures, expand the long-term resource base, strengthen the appraisal of credit projects, and enhance entrepreneurs' financial literacy. These recommendations will contribute to the development of entrepreneurship, increased investment activity, and sustainable economic growth.

Keywords: small business, commercial banks, lending, credit policy, financial resources, business plan, investment loans, entrepreneurship, financial literacy, banking system.

KIRISH. Mamlakat iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish hamda raqobat muhitini rivojlantirishda muhim o'rin egallaydi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, kichik biznesning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan moliyaviy resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlari bilan belgilanadi. Shu bois ushbu subyektlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan kreditlar muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, ularning moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojini qondirish hamda bank xizmatlari ko'lamini kengaytirishga qaratilgan qator institutsional va tashkiliy islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlariga ajratilayotgan kreditlar hajmi ortib bormoqda. Biroq amaliyotda kredit mablag'laridan foydalanish samaradorligini pasaytirayotgan va tadbirkorlarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini cheklayotgan qator muammolar saqlanib qolmoqda.

Xususan, kichik biznes subyektlarining moliyaviy savodxonligi va biznes-rejalashtirish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganligi, garov ta'minoti

bilan bog'liq muammolar, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darajasining pastligi hamda kredit olish jarayonlarining murakkabligi tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, tijorat banklarining uzoq muddatli resurs bazasi cheklanganligi va kredit loyihalarini baholash mexanizmlarining takomillashtirishni talab etishi kreditlash tizimining samaradorligini oshirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Mazkur sharoitda kichik biznes subyektlarini kreditlash amaliyotida mavjud muammolarni aniqlash, ularning kelib chiqish sabablari va iqtisodiy oqibatlarini baholash hamda xalqaro tajribani o'rganish asosida kreditlash tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolaning maqsadi tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlarini kreditlash amaliyotidagi mavjud muammolarni tahlil qilish, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasini o'rganish hamda kreditlash samaradorligini oshirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida O'zbekiston va Bangladesh tajribasi qiyosiy tahlil qilinib, kichik biznesni moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari asoslab berilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI.

So'nggi yillarda kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish va bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlash masalalari xalqaro ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, Tamilmanni va boshqalar (2021) moliyaviy texnologiyalar (FinTech) hamda raqamli bank xizmatlarining kichik biznes subyektlarining moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydilar. Mualliflarning fikricha, raqamli texnologiyalardan foydalanish kreditlash xarajatlarini kamaytirib, moliyaviy xizmatlarning qamrovini oshiradi.

Yoshino va Taghizadeh-Hesary (2022) kichik va o'rta biznesni moliyalashtirishda kredit skoringi va raqamli ma'lumotlar bazalaridan foydalanish bank risklarini kamaytirishi hamda kredit ajratish jarayonini tezlashtirishini asoslab bergan. Ularning tadqiqotlarida sun'iy intellekt va "big data" texnologiyalarining kreditlash samaradorligini oshirishdagi roli alohida qayd etilgan. OECD (2023) hisobotida kichik biznes subyektlarining moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri sifatida baholanib, davlat kafolatlari, imtiyozli kredit dasturlari va muqobil moliyalashtirish instrumentlarini rivojlantirish zarurligi ta'kidlangan. World Bank (2024) tadqiqotlariga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznes subyektlarining kredit olishdagi asosiy muammolari garov ta'minotining yetishmasligi, moliyaviy savodxonlikning pastligi va kredit tarixining mavjud emasligi

bilan bog'liq. Shu sababli kreditlash jarayonlarida raqamli kredit baholash tizimlarini joriy etish tavsiya etilgan.

Mahalliy tadqiqotlarda ham kichik biznesni moliyalashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilib, kreditlash mexanizmlarini soddalashtirish, bank xizmatlarini raqamlashtirish hamda tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish zarurligi qayd etilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda kichik biznesni kreditlashning raqamli va innovatsion mexanizmlariga oid tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Biroq O'zbekiston sharoitida tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlarini kreditlash amaliyotidagi muammolarni xorijiy tajriba asosida qiyosiy tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish masalalari hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Mazkur tadqiqotda tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlarini kreditlash amaliyotidagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini asoslash maqsadida ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya, qiyosiy tahlil, statistik tahlil hamda iqtisodiy-mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari, Markaziy bank va tijorat banklari ma'lumotlari hamda xalqaro moliya institutlari hisobotlari tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida O'zbekiston va Bangladeshda kichik biznesni kreditlash amaliyoti qiyosiy tahlil qilinib, kreditlash mexanizmlarining afzalliklari va kamchiliklari baholandi. Tahlil natijalarini umumlashtirishda iqtisodiy-statistik guruhlash, taqqoslash va mantiqiy xulosalash usullaridan foydalanildi. Natijada kredit siyosatini takomillashtirish, kreditlash jarayonlarini soddalashtirish va tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR.

O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-sonli Farmonida mahallalarning iqtisodiy ixtisoslashuvidan kelib chiqib tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, xususiyl sektorning YaIMdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish vazifalari belgilangan.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, kichik va o'rta biznes rivojlanishiga ortiqcha ma'muriy cheklovlar emas, balki qulay institutsional muhit va samarali iqtisodiy siyosat ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Garvard Xalqaro Rivojlanish Instituti (HIID) tadqiqotlarida ham soliq, mehnat, savdo va tartibga solish siyosati kichik biznes faoliyatiga bevosita ta'sir etuvchi asosiy omillar sifatida qayd etilgan.

Prezidentning tadbirkorlar bilan ochiq muloqoti doirasida kelib tushgan murojaatlarning asosiy qismi moliyalashtirish, kreditlash va subsidiyalar bilan bog'liq bo'lganligi tadbirkorlar uchun moliyaviy resurslarga kirish masalasi dolzarbligicha qolayotganligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, bozor ishtirokchilari uchun teng raqobat muhitini ta'minlash maqsadida imtiyoz va subsidiyalarning samaradorligini qayta ko'rib chiqish muhim ahamiyatga ega.

Mamlakat iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish uchun kichik biznes sub'ektlarining texnologik imkoniyatlarini kengaytirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va eksport salohiyatini oshirish zarur. Buning uchun xorijiy tajribadan kelib chiqqan holda elektronika, yengil sanoat, agrobiznes, charm-poyabzal, trikotaj, plastmassa mahsulotlari ishlab chiqarish, sog'liqni saqlash, ta'lim, turizm va farmasevtika sohalari rivojlantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Mazkur sohalarni qo'llab-quvvatlash va kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish mamlakat yalpi ichki mahsulotining o'sishiga sezilarli hissa qo'shadi.

1-jadval

Kichik biznes sub'ektlarining kredit olish bilan bog'liq muammolari¹

№	Kichik biznes sub'ektlari bilan bog'liq muammolar	Bank ta'minoti bilan bog'liq muammolar
1	Biznes hamda moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi	Yetib borish qiyinligi hamda tarqoq
2	Muddat uzayishi riskining mavjudligi	Yuqori bo'lmagan daromad
3	Yuqori narx hamda foiz	Yuqori bo'lmagan daromad
4	Foydalanilishi qiyin hamda sekin bo'lgan ilovalar	Yuqori risk

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlarining kredit olish jarayonida uchraydigan asosiy muammolar biznes va moliyaviy savodxonlikning pastligi, kredit mablag'lari qiymatining yuqoriligi, kredit muddatlari bilan bog'liq risklar hamda raqamli xizmatlardan foydalanishdagi qiyinchiliklar bilan bog'liqdir. Shu bilan birga, tijorat banklari nuqtayi nazaridan mijozlarning daromad darajasi pastligi, yuqori kredit riski va tadbirkorlik subyektlarining hududiy tarqoqligi kreditlash jarayonining samaradorligini pasaytiruvchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish, kreditlash xizmatlarini raqamlashtirish, kredit risklarini baholash mexanizmlarini takomillashtirish hamda kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi kunda kichik biznes sub'ektlarini kreditlashda ko'plab muammolar mavjud bo'lib ularni yechimi bo'yicha xorij tajribasi sifatida Bangladesh hamda

¹ Tadqiqotchi tomonidan tuzildi.

O'zbekiston ma'lumotlari asosida solishtirma tahlil qilib tegishli xulosalar olindi:

2-jadval

Bangladesh va O'zbekistonda kichik biznes sub'ektlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillarning qiyosiy tahlili²

№	Omillar	Bangladesh tajribasi	O'zbekiston tajribasi
1	Resurs ta'minoti	Xom ashyo yetishmasligi va eksport faoliyatining cheklanganligi xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kamaytiradi.	Tabiiy resurslar zaxirasi va raqobatbardosh mahsulotlar eksporti kichik biznes rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.
2	Kadrlar barqarorligi	Kichik biznesning cheklangan o'sishi sababli malakali xodimlar boshqa sohalarga o'tib ketadi.	Kichik biznes rivojlanishi uchun keng imkoniyatlar mavjudligi sababli malakali kadrlar tadbirkorlikka jalb qilinmoqda.
3	Zamonaviy texnologiyalar	Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish darajasi past bo'lib, bu raqobatbardoshlikni cheklaydi.	Rivojlangan davlatlardan zamonaviy texnika va texnologiyalar olib kelinib, samarali qo'llanilmoqda.
4	Infratuzilma holati	Elektr energiyasi, suv ta'minoti va transport infratuzilmasidagi muammolar biznes rivojiga to'sqinlik qiladi.	Biznes sub'ektlari uchun muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi bosqichma-bosqich yaxshilanmoqda.
5	Moliyaviy resurslarga kirish	Garov talablarining yuqoriligi va institutsional moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi kredit olishni qiyinlashtiradi.	Tijorat banklari tomonidan kichik biznesni kreditlash uchun qulay shart-sharoitlar yaratilgan.
6	Axborot texnologiyalaridan foydalanish	Kompyuter va internetdan foydalanish darajasi past bo'lib, raqamli xizmatlar qamrovi cheklangan.	Tadbirkorlar soliq va bojxona hisobotlarini onlayn tarzda taqdim etish imkoniyatiga ega.
7	Tadbirkorlik ko'nikmalari	Riskka nisbatan konservativ yondashuv va prognozlash ko'nikmalarining yetishmasligi kuzatiladi.	Biznes-treninglar tashkil etilgan bo'lsa-da, ayrim yosh tadbirkorlarda amaliy bilim va ko'nikmalar yetarli emas.
8	Ayol tadbirkorlar ishtirokining darajasi	Ayol tadbirkorlarni institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan.	Ayollar tadbirkorligini rag'batlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va imtiyozli moliyalashtirish mexanizmlari amal qilmoqda.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, ayniqsa xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha muhim huquqiy va institutsional asoslar yaratilgan. Konstitutsiya, Oila

² Tadqiqotchi tomonidan tuzildi

kodeksi hamda “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi” doirasida xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini oshirish, tadbirkorlikka jalb qilish va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha keng imkoniyatlar belgilangan. Shu bilan birga, tadbirkorlik sub’ektlari faoliyatida huquqiy tizimning shaffofligi, sud himoyasi samaradorligi, marketing va menejment ko‘nikmalarini rivojlantirish kabi masalalar o‘z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Kichik biznes sub’ektlarini kompleks qo‘llab-quvvatlash, ularning moliyaviy va nomoliyaviy ehtiyojlarini hisobga olish hamda kreditlash amaliyotini takomillashtirish iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, raqobatbardoshlikni oshirish va barqaror iqtisodiy o‘rni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xususan, kichik biznes sub’ektlarini rivojlantirish, ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, texnik hamda texnologik yangilash, zamonaviy texnologiya asosida raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishni tashkil etish maqsadlariga tijorat banklari tomonidan 2018 yilda – 38,8 trln. so‘m, oldingi yilga nisbatan 2,4 barobarga ko‘p investitsion kreditlar ajratildi³. Bundan tashqari O‘zbekistonda joriy yilda jami berilgan kreditlarning 23,1 foizini investitsiya kreditlari tashkil qildi. Bu oldingi yilning mos davp ko‘rsatkichlariga nisbatan 12,8 foizga ko‘pdir. Ammo, xuddi shu ko‘rsatkichlarning AQShda – 32.5 foiz hamda Germaniyada – 41.5 foizni tashkil qilganligini alohida ta’kidlash lozim. Ushbu ko‘rsatkichlardan ko‘rishimiz mumkinki, O‘zbekistonda investitsion kreditlar salmog‘ini hozirgi kunda kamida ikki uch barobarga ko‘tarish zarurligini zamon talabi aytib turibdi.

Albatta, yuqorida sanab o‘tilgan ayrim salbiy holatlarning yuzaga kelishiga asosiy sabab fikrimizcha, mamlakatda tijorat banklari tomonidan qarz oluvchilari kreditlash amaliyotini boshqarish hamda tartibga solishda davr talablaridan kelib chiqib, ma’lum darajada ma’muriy vositalardan ham foydalanilayotganligidip. Iqtisodiyotda bozor mexanizmlarini bundan buyon ildiz otib borishini tezlashtirishimiz hamda ma’muriy vositalarni iqtisodiy vositalarga o‘z o‘rnini bo‘shatib berishga erishishimiz lozim.

Tadqiqot natijalari kichik biznes subyektlarini kreditlash iqtisodiyotni rivojlantirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va eksport salohiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. So‘nggi yillarda tadbirkorlikni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha ijobiy natijalarga erishilgan bo‘lsa-da, kreditlash amaliyotida ayrim muammolar saqlanib qolmoqda.

Jumladan, tijorat banklarida uzoq muddatli resurslar yetishmasligi, kredit ajratish jarayonlarining murakkabligi, xalqaro kredit liniyalari talablarining qat’iyligi hamda biznes-rejalarning sifat jihatidan yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi kreditlash samaradorligini pasaytirmoqda. Shuningdek, eksport faoliyatidagi tartib-taomillarning murakkabligi, tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligi pastligi va kredit

³ <http://cbu.uz/> ma’lumotlari.

mablag'laridan foydalanish monitoringining sustligi kredit risklarini oshirib, kichik biznes subyektlarining barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, kichik biznes subyektlarini kreditlash amaliyotini takomillashtirish bo'yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. **Tijorat banklarining uzoq muddatli resurs bazasini kengaytirish**, jumladan, uzoq muddatli depozitlarni jalb qilish va xalqaro moliya institutlari mablag'laridan samarali foydalanish mexanizmlarini rivojlantirish.

2. **Kredit ajratish jarayonlarini soddalashtirish va raqamlashtirish**, kredit arizalarini ko'rib chiqish muddatlarini qisqartirish hamda elektron kreditlash xizmatlarini keng joriy etish.

3. **Kichik biznes subyektlari tomonidan tayyorlanayotgan biznes-rejalar sifatini oshirish**, tadbirkorlar uchun biznes-reja tuzish va moliyaviy boshqaruv bo'yicha amaliy o'quv dasturlarini tashkil etish.

4. **Kredit loyihalarini ekspertizadan o'tkazish tizimini takomillashtirish**, bunda ilg'or xorijiy tajriba va mustaqil ekspertlar xizmatlaridan keng foydalanish.

5. **Eksportyor korxonalarni kreditlash bo'yicha alohida yondashuvni joriy etish**, eksport faoliyatini amalga oshirayotgan tadbirkorlar uchun imtiyozli va soddalashtirilgan kredit mexanizmlarini kengaytirish.

6. **Kredit mablag'laridan foydalanish samaradorligini monitoring qilish tizimini kuchaytirish**, biznes-rejalarda belgilangan ko'rsatkichlarning bajarilishini muntazam tahlil qilib borish.

7. **Tadbirkorlarning moliyaviy va biznes savodxonligini oshirish**, ayniqsa yangi tashkil etilgan korxonalar uchun konsalting va maslahat xizmatlari ko'lamini kengaytirish.

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi kichik biznes subyektlarining moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, kreditlash samaradorligini oshirish hamda mamlakatda tadbirkorlik va investitsion faollikning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 03/22/770/0424-son.
3. Stiglitz, J.E., & Weiss, A. (1981). Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. *The American Economic Review*, 71(3), 393–410.

4. Berger, A.N., & Udell, G.F. (1998). The Economics of Small Business Finance: The Roles of Private Equity and Debt Markets in the Financial Growth Cycle. *Journal of Banking & Finance*, 22(6–8), 613–673.
5. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (2005). Financial and Legal Constraints to Firm Growth: Does Firm Size Matter? *The Journal of Finance*, 60(1), 137–177.
6. OECD. (2023). *Financing SMEs and Entrepreneurs 2023: An OECD Scoreboard*. Paris: OECD Publishing.
7. World Bank. (2024). *Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance: Improving Access to Finance for SMEs*. Washington, DC: World Bank Group.
8. International Finance Corporation (IFC). (2023). *MSME Finance Gap Assessment and Digital Financial Services Report*. Washington, DC: IFC.
9. Asian Development Bank (ADB). (2024). *Asia Small and Medium-Sized Enterprise Monitor 2024*. Manila: Asian Development Bank.
10. Hasan, M.M., Rahman, M., & Islam, M.S. (2022). Access to Finance and Growth of Small Enterprises in Bangladesh. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 9(4), 185–194.
11. Yunus, M. (2021). *A World of Three Zeros: The New Economics of Zero Poverty, Zero Unemployment, and Zero Net Carbon Emissions*. New York: Public Affairs.
12. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). *O'zbekiston Respublikasi bank tizimining asosiy ko'rsatkichlari bo'yicha hisobot*. Toshkent.
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2024). *Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati to'g'risida statistik to'plam*. Toshkent.
14. International Monetary Fund (IMF). (2024). *Financial Inclusion and SME Development in Emerging Economies*. Washington, DC: IMF.
15. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2023). *Digital Finance and MSME Development Report*. Geneva: UNCTAD.
16. [Lex.uz](https://lex.uz) milliy qonunchilik bazasi
17. [O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti](https://o'zbekistonbanki.uz)
18. [Statistika agentligi rasmiy sayti](https://stat.gov.uz)